



Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska  
i Gospodarki Wodnej w Olsztynie



**Tadeusz Ratyński,**  
I z-ca Prezesa  
Zarządu  
WFOŚiGW  
w Olsztynie

Kapituła konkursu „Szkoly dla Ekorozwoju” zakończyła tegoroczną ocenę pracy placówek z całej Polski w zakresie ekologii. Od kilku lat w tej międzynarodowej rywalizacji nasz region jest niekwestionowanym liderem. Certyfikaty Zielonej Flagi i Lokalnego Centrum Edukacji Ekologicznej — to nie tylko wielkie wyróżnienie, ale także nagroda za owocną pracę związaną z szeroko pojętą edukacją ekologiczną. Cieszą się bardzo, że w tym roku spośród 273 placówek z całego kraju aż 119 certyfikatów otrzymały placówki z naszego województwa. Znowu padł rekord, bo po Zieloną Flagę w ubiegłym roku sięgnęło 114 placówek. Oczywiście, nie o rekordy tu chodzi, ale o zakres działań jakie realizowały w minionym roku szkolnym placówki oświatowe na naszym terenie. Kapituła konkursu co roku bowiem stawia bardzo wysoko poprzeczkę tym, którzy chcą uzyskać ekologiczne wyróżnienie. Certyfikat Zielonej Flagi na okres trzech lat otrzymało w tym roku aż 64 szkół i przedszkoli z Warmii i Mazur. Na taki wynik w naszym regionie zapracowało przede wszystkim wielkie zaangażowanie dzieci i nauczycieli, których wspólne działania są doskonałym dowodem na to, że szkoły i przedszkola na Warmii i Mazurach od lat pracują na światowym poziomie w zakresie edukacji ekologicznej. Szczególne podziękowania należą się nauczycielom, którzy poświęcając swój prywatny czas, aby poza lekcjami prowadzić zajęcia ekologiczne. Często w działania te zaangażowane są także rodzice. I to jest właśnie klucz do sukcesu — wspólna praca na rzecz ochrony tego co w naszym województwie mamy najcenniejsze — środowisko naturalne. Uzyskane w tym roku certyfikaty zapewne będą miały wpływ na działania innych placówek w regionie. Przed wieloma szkołami i przedszkolami powiewają bowiem flagi symbolizujące uzyskanie certyfikatów i są dodatkową motywacją do tego, aby taki symbol pokazał się w niedalekiej przyszłości także przed innymi szkołami i przedszkolami.

## Ruszyła druga edycja Programu „Prosument na Warmii i Mazurach” Miliony na energię

**Dziesięć milionów złotych — tyle wynosi alokacja środków w drugiej edycji Programu „Prosument na Warmii i Mazurach”. W środę 14 października w Centrum Wdrażania i Promocji Innowacji w Olsztynie odbyła się konferencja, podczas której omówiono zasady obowiązujące w nowym naborze wniosków.**

Program Prosument przygotowany przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej umożliwia zakup i montaż instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii do produkcji energii elektrycznej i energii cieplnej. W naszym regionie wdrażaniem Prosumenta zajmuje się Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie. W pierwszej edycji alokacja środków wyniosła ponad 5 mln zł. Po dofinansowanie zdecydowało się sięgnąć aż 273 beneficjentów z 61 gmin naszego regionu. Gdyby udało się zrealizować wszystkie zgłoszone projekty to budowa instalacji kosztowałaby ponad 13,5 mln zł. Umożliwiłoby to zastąpienie blisko 33 proc. obecnego zużycia energii elektrycznej ze źródeł konwencjonalnych. Jednak alokacja środków przewidzianych w pierwszej edycji Prosumenta spowodowała, że dofinansowanie otrzyma 112 beneficjentów.

### Energetyka obywatelska

— Cieszymy się bardzo z tak dużego zainteresowania Prosumentem — mówił podczas konferencji w Olsztynie Adam Krzyśków, Prezes WFOŚiGW w Olsztynie. — Program ten promuje energetykę obywatelską, czyli produkcję energii przez jej konsumentów. Najlepszą bowiem energią jest ta zaoszczędzona. Prosument ma za zadanie pobudzenie świadomości ludzi, aby przy pomocy nowych technologii aktywnie włączyli się w proces budowy tzw. energetyki rozproszonej, która jest oparta



— Cieszymy się bardzo z tak dużego zainteresowania Programem Prosument w naszym regionie — mówił podczas konferencji w Olsztynie Adam Krzyśków, Prezes WFOŚiGW w Olsztynie. Fot. Grzegorz Siemieniuk

na źródłach odnawialnych.

W konferencji w Olsztynie wzięło udział ponad 160 osób, w tym samorządowcy, przedstawiciele firm zajmujących się instalacjami oze, jak też i beneficjenci. Gościem specjalnym spotkania była Małgorzata Turalska z Ministerstwa Gospodarki, która omówiła zagadnienia dotyczące tegorocznej ustawy o odnawialnych źródłach energii. W spotkaniu wzięła udział także Sylwia Jaskulska, członek zarządu województwa.

— Prosument to program pilotażowy, który doskonale wpisuje się w strategię zrównoważonego rozwoju i co ważne daje najbardziej korzystne możliwości sfinansowania przydomowej instalacji — mówiła podczas konferencji wicemarszałek Sylwia Jaskulska. — Państwa tak liczna obecność na dzisiejszej konferencji świadczy, że zainteresowanie odnawialnymi źródłami energii ciągle rośnie.

Głównym tematem konferencji w Olsztynie były zasa-

dy naboru wniosków w drugiej edycji Programu Prosument na Warmii i Mazurach. Temat ten szczegółowo omówił Mariusz Rychcik z WFOŚiGW w Olsztynie. Tym razem alokacja środków jest dwa razy większa niż wcześniej i wynosi 10 mln zł.

### Nowy nabór, nowe zasady

W nowym naborze można składać wnioski na zakup i montaż nowych instalacji i mikroinstalacji odnawialnych źródeł energii (OZE) do produkcji energii elektrycznej (np. ogniwa fotowoltaiczne, elektrownie wiatrowe, instalacje do mikrogeneracji) lub do produkcji ciepła (np. pompy ciepła, piece na biomasę, kolektory słoneczne). Instalacje te można realizować razem lub osobno. Dotychczas można było składać wnioski tylko na wytworzenie energii elektrycznej lub energii elektrycznej w połączeniu z wytwarzaniem ciepła. Beneficjentami środków mogą być osoby fizyczne, wspólnoty mieszkaniowe,

spółdzielnie mieszkaniowe zarządzające budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki lub ich stowarzyszenia, a także spółki prawa handlowego.

W ramach Prosumenta można pozyskać dofinansowanie do 500 tys. zł na zakup i montaż małych instalacji oze do produkcji energii elektrycznej lub cieplnej, czyli pompy ciepła, źródła ciepła opalane biomasą, kolektory słoneczne, systemy fotowoltaiczne, małe elektrownie wiatrowe i mikrogeneracja. Cała inwestycja może być w stu procentach dofinansowana. Program umożliwia bowiem uzyskanie dotacji 40 proc. na źródła energii elektrycznej i 20 proc. na źródła ciepła lub też pożyczka 60 proc. na źródła energii elektrycznej i 80 proc. na źródła ciepła. Nabór wniosków rusza 19 października i potrwa do wyczerpania środków.

Grzegorz Siemieniuk



**Gustaw Marek Brzezin,**  
Marszałek  
Województwa  
Warmińsko-  
Mazurskiego

To już postanowione. Inwestycje związane z szeroko rozumianą ochroną środowiska finansowane z Regionalnego Programu Ochrony Środowiska na lata 2014-2020 będzie realizował Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Tak było również w minionej perspektywie i zarząd województwa dobrze ocenił wykonanie powierzonych zadań. Zgodnie z tym porozumieniem WFOŚiGW będzie odpowiedzialny za działania dotyczące wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, efektywności energetycznej i wykorzystania OZE w małych i średnich przedsiębiorstwach, gospodarki odpadowej oraz gospodarki wodno-ściekowej, a także ochrony różnorodności biologicznej.

Przypomnijmy, że samorząd województwa podsumował właśnie efekty siedmiu lat pracy przy Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na Warmii i Mazurach w poprzedniej perspektywie unijnej. Z obliczeń wynika, że to 650 mln zł zainwestowanych w odnowę i rozwój wsi, podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej. Program przyniósł korzyści materialne, infrastrukturalne, ale także społeczne, bo jego realizacja pobudziła aktywność, sprzyjała integracji, wpłynęła na rozwój społeczeństwa obywatelskiego poza centrami miast. Żaden inny program europejski nie wymaga takiego zaangażowania lokalnych społeczności, jak właśnie PROW. Inwestowanie nowej puli środków już się rozpoczęło. Zakres działań ustanowionych w ramach Wspólnej Polityki Rolnej pozwoli na realizację nowych inwestycji wpływających korzystnie na rozwój sektora rolnego i leśnego w naszym województwie. Mają one wpłynąć na dalszą poprawę jakości życia i redukcję ubóstwa na obszarach wiejskich. Kwota środków unijnych przeznaczona na finansowanie projektów w ramach wyżej wymienionych Działań wynosi wraz z rezerwą wykonania 206 070 549 euro.

Uroczyste otwarcie największej instalacji odpadowej na Warmii i Mazurach

# Odpady komunalne będą paliwem

W czwartek 22 października odbyło się uroczyste zakończenie budowy największej instalacji odpadowej i zarazem największej inwestycji ostatnich lat na Warmii i Mazurach — Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów w Olsztynie. Inwestycja powstała dzięki środkom Funduszu Spójności i pożyczce z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie.

ZUOK w Olsztynie to serce projektu odpadowego dla 37 gmin z centralnej części naszego województwa. Koszt całego zadania wyniósł łącznie ok. 240 mln zł. W ramach projektu powstał nie tylko zakład, ale także trzy stacje przeładunkowe w gminach: Lidzbark Warmiński, Mrągowo i Szczytno. Poza tym zrehabilitowano osiem składowisk, w tym największe — 11-hektarowe w Łęgajnach. W uroczystym otwarciu olsztyńskiej instalacji wzięli udział m.in. samorządowcy, przedstawiciele instytucji współpracujących przy powstaniu ZUOK. Zebranych

gości przywitał Adam Sierputowski, Prezes Zarządu ZGOK. — To co dzisiaj otwieramy to efekt współpracy 37 samorządów w regionie — mówił prezes Adam Sierputowski. — Nasz zakład posiada dwie linie technologiczne. Jedna służy do odpadów ze zbiórki selektywnej, a następnie ich przygotowaniu do recyklingu. Druga służy do odpadów zmieszanych, z których zostanie wytworzone paliwo alternatywne.

Ta największa inwestycja w regionie nie powstałaby, gdyby nie wsparcie środków unijnych. Znaczna część pieniędzy na realizację projektu

pochodzi bowiem z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Niemały wkład w planie finansowym inwestycji stanowi pożyczka z WFOŚiGW w Olsztynie. Na spotkaniu nie zabrakło więc przedstawicieli Funduszu.

— Jesteśmy świadkami ważnego wydarzenia, które niektórzy oceniają w kategorii cudu — mówił podczas uroczystości Adam Krzyśków, Prezes Zarządu WFOŚiGW w Olsztynie. — Niewiele bowiem osób wierzyło w powodzenie tego przedsięwzięcia, a dziś otwieramy nie tylko najnowocześniejszą instalację



Zamiast przecięcia wstęgi w niebo posybywały zielone balony Fot. Grzegorz Siemieniuk

w regionie, ale także jedną z najnowocześniejszych w kraju.

Rocznie do ZUOK-u w Olsztynie ma trafiać prawie 120 tys. ton odpadów, z cze-

go 95 tys. ton to śmieci zmieszane, a 16 tys. ton z selektywnej zbiórki. Ze śmieci zmieszanych pozyskiwane będą te, które można przerobić na alternatywne paliwo

zasilające cementownie albo ciepłownie. Prawdopodobnie będzie ono wykorzystywane w planowanej przez Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej ekociepłowni. **sem**

Przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Szymanowie powstało arboretum

## Ciekawe miejsce na lekcje przyrody

W środę 14 października odbyło się uroczyste otwarcie Arboretum przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Szymanowie. Inwestycja powstała dzięki wsparciu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie.

Szymanowska placówka znajduje się niedaleko Morąga. Przeznaczona jest dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną. W jej skład wchodzi przedszkole, szkoła podstawowa, gimnazjum i szkoła

przysposabiająca do pracy. Organem prowadzącym jest Starostwo Powiatowe w Ostródzie. Arboretum w Szymanowie powstało latem tego roku. Obejmuje ono teren o powierzchni 15 arów, który wkomponowany jest w najciekawsze pod względem krajobrazowym i przyrodniczym miejsce na terenie Ośrodka. W arboretum wykonano szereg miejsc sprzyjających zapoznaniu odwiedzających z bogatymi kolekcjami roślin z różnych stref klimatycznych. Utworzono dziewięć kolekcji roślin: byliny, skalne, wrzosowate, paprocie,

byliny, cebulowe, trawy ozdobne, róże okrywowe, drzewa i krzewy liściaste oraz iglaste. Ogółem posadzono i oznaczono około 250 gatunków roślin. Wykonano również trawniki, miejsca spacerowe oraz miejsca do odpoczynku i edukacji, w tym zieloną klasę, która umożliwi prowadzenie ciekawych lekcji przyrodniczych w terenie.

— Arboretum wpisuje się w ekosystem o powierzchni około sześciu hektarów, składający się między innymi z dwóch stawów retencyjnych, starodrzewu dębowego

oraz torfowisk — mówi Jarosław Witek, dyrektor SOSW w Szymanowie. — W przyszłości planujemy utworzyć kolekcje dendrologiczne i florystyczne, obejmujące także rośliny pochodzące z siedlisk znajdujących się na naszym terenie. Zamierzamy także stworzyć ścieżkę ekologiczno-dydaktyczną z wieloma stanowiskami przyrodniczymi obejmującymi występującą bogatą florę i faunę — dodaje.

Utworzenie Arboretum było możliwe dzięki wsparciu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska



Otwarcie Arboretum odbyło się 14 października Fot. Archiwum

w Olsztynie. Wartość całej inwestycji wyniosła ponad 55 tys. zł. Arboretum moż-

na odwiedzać we wszystkie dni tygodnia w godzinach 8.00 – 17.00. **sem**

Na Warmii i Mazurach udział węgla w procesie wytwarzania ciepła wynosi ponad 94 procent

## Nasz region jest niechlubnym liderem

„Warmia i Mazury Cud Natury” — tak brzmi hasło promujące nasz region, oczwiste więc wydaje się postrzeżenie województwa jako miejsca z piękną przyrodą i czystym powietrzem. Czy tak właśnie jest?

Według Światowej Organizacji Zdrowia ok. 97 proc. mieszkańców Polski oddycha powietrzem niespełniającym standardów czystości. Skutkuje to m.in. prawie 40 tys. przedwczesnych zgonów

rocznie. To ponad 10-krotnie więcej niż wynosi liczba ofiar śmiertelnych wypadków samochodowych w naszym kraju (dane Europejskiej Agencji Ochrony Środowiska). Przyczyną takiego stanu rzeczy jest tzw. wysokoemisyjne wytwarzanie ciepła, czyli najbardziej popularne spalanie węgla. Wg badań dr Michała Wilczyńskiego, byłego Głównego Geologa kraju, ponad 90 proc. ciepła wytwarzanego z węgla dotyczy przynajmniej trzech wo-

jewództw. Wśród nich na pierwszym i niechlubnym miejscu znajduje się Warmińsko-Mazurskie, gdzie udział węgla w procesie wytwarzania ciepła to ponad 94 proc. Taka ilość spalane go węgla oznacza wysoką emisję gazów cieplarnianych i tym samym już nie takie czyste i zdrowe powietrze, które ma być atutem regionu. Winę za taki stan rzeczy nie ponoszą jedynie zawodowe ciepłownie, ale również gospodarstwa domowe, ich udział

w emisji chociażby tlenków siarki jest dosyć wysoki i stanowi ok. 21 proc. (174 tys. Mg SO<sub>2</sub>) całkowitej emisji siarki do atmosfery w Polsce. Emisja dwutlenku węgla pochodzącego z indywidualnych gospodarstw domowych to ok. 24 mln Mg CO<sub>2</sub>, ponadto 32 proc. pyłów oraz 42 proc. krajowej emisji dioksyn i furanów również pochodzi z tego źródła. Dlatego należy się poważnie zastanowić czy produkcja ciepła z węgla jest dla nas korzyst-

na? To pytanie powinno paść szczególnie tutaj — na Warmii i Mazurach — regionie, który nie ma własnych zasobów tego surowca. Za ten czarny nośnik energii musimy płacić dostawcom poza naszym województwem. Wic jeśli względy zdrowotne oraz rachunek ekonomiczny zakupu węgla jest dla województwa mało przychylny, to czy nie należałoby poszukać innej drogi produkcji ciepła? Zdrowszej, bardziej przyjaznej lokalnej

gospodarce? Może warto pomyśleć o wspieraniu rozwoju nowych przyjaznych źródeł energii cieplnej, dostępnych lokalnie takich, jak np. biomasa czy też o wykorzystaniu ciepła pochodzącego ze spalania odpadów? Taki kierunek wydaje się nie tylko bardziej sprzyjający wizerunkowi naszego województwa, ale również jego gospodarce.

Marta Cygan, specjalista ds. rozwoju regionalnego w Warmińsko-Mazurskiej Agencji Energetycznej Sp. z o.o.

Szkoły z Warmii i Mazur po raz kolejny sięgnęły po ekologiczne wyróżnienia

# Certyfikaty „Szkoły dla Ekorożwoju”

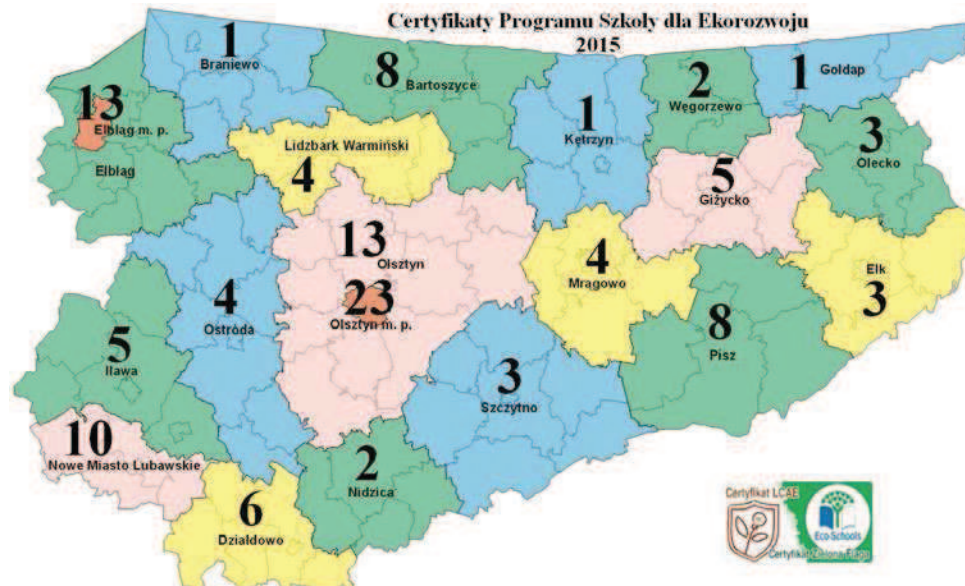
Kapituła Programu „Szkoły dla Ekorożwoju” zatwierdziła aplikacje o certyfikat Zielonej Flagi i Lokalnego Centrum Aktywności Ekologicznej, które zostały nadesłane przez placówki przedszkolne i szkoły za rok 2014/15. Po raz kolejny najwięcej wyróżnień trafi na Warmię i Mazury.

Zielona Flaga jest tytułem, który nadawany jest od 1984 roku placówkom na całym świecie w ramach Programu Eco-Schools. Do tej pory otrzymało je kilka tysięcy szkół i przedszkoli. Eco-Schools to program oparty na Systemach Zarządzania Środowiskowego (EMAS, ISO 14001) polegającym na podnoszeniu świadomości ekologicznej młodzieży

szkolnej poprzez działania na rzecz efektywnego wykorzystania energii i surowców oraz zrównoważonej gospodarki odpadami w placówkach oświatowych i ich otoczeniu. Rolę koordynatora krajowego na Polskę pełni Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, która jest jako jedyna uprawniona do nadawania certyfikatu Zielonej Flagi. Z kolei miano Lokalnego Centrum Aktywności Ekologicznej otrzymują placówki, które w szczególny sposób pobudzają i skupiają aktywność społeczną mieszkańców oraz przez przykład i działanie tworzą aktywne środowisko wychowawcze dla młodzieży. Tytuł Lokalnego Centrum Ak-

tywności Ekologicznej jest pierwszym stopniem do certyfikacji szkół międzynarodowym certyfikatem Zielona Flaga. Kapituła konkursu za ubiegły rok szkolny przyznała w sumie 273 ekologiczne certyfikaty, z czego aż 119 wyróżnień otrzymały placówki z Warmii i Mazur.

— Bardzo cieszę się z tego wyniku, ponieważ ciężka praca przedstawicieli naszych placówek oświatowych została w odpowiedni sposób doceniona — mówi Alicja Szarzyńska, wojewódzki koordynator Programu Szkoły dla Ekorożwoju. — Certyfikaty zostaną dostarczone niebawem do nagrodzonych szkół i przedszkoli w naszym regionie. **sem**



## Zielona Flaga na okres 3 lat:

Publiczna Szkoła Podstawowa w Kraszewie, Przedszkole Miejskie nr 4 w Giżycku, Przedszkole Samorządowe w Dobrocinie, Publiczna Szkoła Podstawowa w Purdzie, Szkoła Podstawowa nr 2 w Nowym Mieście Lubawskim, Gimnazjum nr 6 w Elblągu, Przedszkole Miejskie w Barczewie, Miejskie Przedszkole i Żłobek „Ekoludki w Ełku, Miejskie Przedszkole w Białej Piskiej, Przedszkole Publiczne w Łęgajnach, V Liceum Ogólnokształcące w Elblągu, Przedszkole Niepubliczne Koralik w Giżycku, Przedszkole nr 5 „Piąteczka” w Lidzbarku Warmińskim, Szkoła Podstawowa nr 14 w Elblągu, Przedszkole Miejskie nr 10 Jarzębinka w Olsztynie, Przedszkole Miejskie nr 24 w Olsztynie, Przedszkole z Grupami Integracyjnymi nr 15 w Elblągu, Przedszkole Miejskie nr 5 w Iławie, Szkoła Podstawowa w Staświnach, Przedszkole Miejskie nr 21 w Olsztynie, Przedszkole z Oddziałami Integracyjnymi w Olecku, Szkoła Podstawowa nr 1 w Węgorzewie, Przedszkole Miejskie nr 37 w Olsztynie, Przedszkole Miejskie w Górowie Iławieckim, Szkoła Podstawowa w Lipinkach, Szkoła Podstawowa nr 3 w Reszlu, Bursa Szkolna nr 4 w Elblągu, Szkoła Podstawowa nr 32 im. Jana Brzechwy w Olsztynie, Gminne Przedszkole „Jasia i Małgosi” w Lipowcu, Zespół Szkół w Marzęcicach, Przedszkole Miejskie nr 17 w Olsztynie, Przedszkole Miejskie nr 12 w Olsztynie, Szkoła Podstawowa nr 3 w Olecku, Szkoła Podstawowa w Hejdyku, Zespół Szkół w Jamielniku, Przedszkole Miejskie nr 2 w Olsztynie, Przedszkole Miejskie nr 4 im. Pluszowego Misia w Olsztynie, Przedszkole nr 6 „Pod Zielonym Parasolem” w Morągu, Szkoła Podstawowa nr 19 w Elblągu, Szkoła Podstawowa nr 15 w Olsztynie, Szkoła Podstawowa w Waśniewie – Grabowie, Szkoła Filialna w Żelaznej Górze Szkoły Podstawowej w Lipowinie, Zespół Szkół w Kobułtach, Przedszkole Miejskie nr 31 w Olsztynie, Przedszkole Miejskie nr 19 w Olsztynie, Przedszkole nr 1 w Małdytach, Przedszkole Miejskie nr 1 z Oddziałem Integracyjnym w Giżycku, Szkoła Podstawowa nr 2 w Pisz.

## Zielona Flaga na okres roku:

Przedszkole Bajka w Giżycku, Przedszkole Niepubliczne Leluki w Olsztynie, Zespół Szkolno - Przedszkolny w Lidzbarku Warmińskim, Przedszkole Miejskie nr 2 Integracyjne w Iławie, Szkoła Podstawowa w Słoneczniku, Przedszkole Samorządowe w Słupach, Szkoła Podstawowa w Mrozach Wielkich, Społeczny Zespół Przedszkolno - Szkolny 101 w Olsztynie, Gimnazjum nr 2 im. Sybiraków w Elblągu, Gimnazjum im. Żołnierza Polskiego w Durągu, Przedszkole Miejskie Niezapominajka w Orzyszu, Przedszkole Publiczne nr 9 w Bartoszykach, Przedszkole Niepubliczne Smerfy w Olsztynie, Szkoła Podstawowa w Krutyni, Szkoła Podstawowa w Tereszewie, Przedszkole Miejskie nr 40 w Olsztynie, Zespół Szkolno - Przedszkolny w Sępólnie, Przedszkole nr 26 w Elblągu, Zespół Szkół w Dobrzykach, Gimnazjum w Nowym Mieście Lubawskim, Niepubliczne Przedszkole „Jedyneczka” w Olecku, Szkoła Podstawowa im. Jana Brzechwy w Wojciechach, Żłobek Miejski nr 1 w Olsztynie, Przedszkole Miejskie w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Nowym Mieście Lubawskim, Integracyjne Przedszkole Publiczne nr 4 w Bartoszykach, Publiczna Szkoła Podstawowa w Runowie, Szkoła Podstawowa nr 23 w Elblągu, Przedszkole Miejskie nr 6 w Iławie, Zespół Szkół w Dywitach Szkoła Podstawowa im. Gazety Olsztyńskiej, Gimnazjum nr 5 w Elblągu, Przedszkole nr 29 w Elblągu, Przedszkole Samorządowe nr 1 w Gołdapi, Przedszkole Publiczne nr 2 w Bartoszykach, Przedszkole w Zespole Szkół im. Wł. Jagiełły w Kurzętniku, Zespół Szkół w Drygatach, Przedszkole Miejskie nr 3 w Iławie, Szkoła Podstawowa w Radomnie, Szkoła Podstawowa gen. Józef Bema w Bemowie Piskim, Samorządowe Przedszkole nr 1 w Węgorzewie, Szkoła Podstawowa w Ruszkowie, Przedszkole Miejskie nr 14 w Olsztynie, Szkoła Podstawowa im. J. H. Dąbrowskiego w Żydowie, Szkoła Podstawowa im. Podlaskiej Brygady Kawalerii w Skarżynie, Gimnazjum nr 13 w Olsztynie, Przedszkole Samorządowe w Dywitach, Szkoła Podstawowa nr 5 im. Marii Konopnickiej w Ełku, Przedszkole Miejskie nr 15 w Olsztynie, Przedszkole nr 11 w Elblągu, Szkoła Podstawowa nr 2 w Biskupcu, Szkoła Podstawowa nr 4 w Zespole Szkół nr 2 im. Jana Pawła II w Działdowie, Zespół Szkolno - Przedszkolny nr 1 w Bartoszykach, Przedszkole Samorządowe nr 5 „Piątka” w Biskupcu, Zespół Szkół im. Władysława Jagiełły w Kurzętniku, Zespół Szkół nr 1 w Nidzicy, Niepubliczne Przedszkole Jacek i Agatka w Biskupcu, Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Szymanach, Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Jegli, Szkoła Podstawowa nr 1 w Mrągowie, Szkoła Podstawowa w Petrykozach, Zespół Szkół w Kolnie, Zespół Szkół Specjalnych w Mrągowie, Przedszkole nr 17 w Elblągu, Przedszkole Niepubliczne U Misia w Działdowie, Przedszkole Miejskie nr 38 w Olsztynie.

## Lokalne Centrum Aktywności Ekologicznej:

Szkoła Podstawowa nr 1 w Olsztynie, Szkoła Podstawowa w Kolonii, Szkoła Podstawowa w Bukwałdzie, Akademickie Przedszkole Mali Odkrywczy w Olsztynie, Zespół Szkół im. Króla Władysława Jagiełły w Lidzbarku, Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Orzyszu, Szkoła Podstawowa nr 3 w Biskupcu. **sem**

## W kolejnym odcinku „W służbie natury” o skutkach braku wody w przyrodzie Rolnik wzięł sprawę w swoje ręce

Zapraszamy do obejrzenia kolejnego odcinka „W służbie natury”, w którym będzie można zobaczyć działania rolnika z Rumian niedaleko Rybna, który zdecydował się wykopać część drenów odwadniających jego pola, aby w ten sposób zatrzymać wodę.

O wodę w lesie dba leśnik i to z powodzeniem. Znane są działania wielu nadleśnictw na rzecz zatrzymywania tej drogoceńszej substancji

w środowisku – te działania ogólnie nazywa się to małą retencją. Chodzi dokładnie o różne formy jej gromadzenia, na przykład budowanie niewielkich zbiorników wodnych, albo jej spiętrzanie. Nie trzeba nikogo przekonywać, że trzeba zapobiegać nadmiernemu spływaniu wody opadowej do morza, ponieważ to od wody w dużej mierze zależy kondycja każdego lokalnego ekosystemu.

Podczas, gdy o las raczej nie trzeba się martwić, to inaczej jest z polami i łąkami. Gospodarka wodna powinna być również oczkiem w głowie rolników, nie tylko z troski o plony i zielone pastwiska, ale także o przyrodę w ogóle – to przecież z niej rolnicy czerpią swoją korzyść. W nowym odcinku programu „W służbie natury” przedstawimy pewnego rolnika z Rumian niedaleko Rybna w po-

wiecie działkowskim, który od kilku lat z przerażeniem przygląda się, jak lokalna przyroda coraz bardziej ubożeje w wodę. Z jego pól zniknęły oczka wodne, wyschły studnie, a pastwiska dla bydła zamieniły się w sawannę. To jednak nie powód, aby stać i przyglądać się temu z założonymi rękami – twierdzi Piotr Rydel – właściciel gospodarstwa, który zdecydował się na prekur-

sorski krok i wykopał część drenów odwadniających jego pola. Czy to pomoże zatrzymać wodę na jego polach i w okolicy? To nie jedyne działania, jakie mogą podejmować rolnicy w retencjonowaniu wody w swoich gospodarstwach. W nowym odcinku programu również o pilnej potrzebie udziału właścicieli gruntów rolnych w racjonalnym gospodarowaniu wodą, ale także o skut-

kach suszy w przyrodzie, często nieodwracalnych. Premiera programu na antenie TVP Olsztyn już 7 listopada w sobotę o godz. 18.15, 8 listopada w niedzielę o godzinie 18.15 i 12 listopada w czwartek o godzinie 18.15. Odcinki archiwalne programu dostępne są na stronie internetowej programu [www.wsluzbieniatury.pl](http://www.wsluzbieniatury.pl).

Aniela U. Smoczyńska,  
autorka programu

Kolejna akcja wspólna akcja przyrodników i myśliwych w powiecie szczycieńskim

# Odnawiają populację kuropatwy

Ponad 800 kuropatw wypuszczono w piątek 25 września w powiecie szczycieńskim. Inicjatorem akcji było Szczycieńskie Towarzystwo Przyrodnicze wraz z myśliwymi. Działanie zostało dofinansowane ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie.

Akcje odtworzenia populacji zwierziny drobnej w powiecie szczycieńskim prowadzone są od trzech lat. Działania te podjęto nie przypadkowo. Od kilku lat zauważa się bowiem drastyczny spadek populacji zwierziny drobnej. Szczególnie zagrożone wyginięciem są kuropatwy i zajęce. Myśliwi i przyrodnicy postanowili zjednoczyć siły, aby pomóc naturze.

## Nie chcą dokarmiać drapieżników

W ciągu minionych trzech lat w powiecie szczycieńskim wypuszczono ponad 1700 kuropatw.

— Ptaki te występowały bardzo licznie — mówi Lucjan Wołos, wiceprezes Szczycieńskiego Towarzystwa Przyrodniczego. — Niestety na spadek liczebności kuropatwy miał wpływ zarówno rozwój rolnictwa, jak też i drapieżniki, także te skrzydlate. Stąd też nasze działania, aby odnowić populację kuropatwy na terenie powiatu szczycieńskiego.

W piątek 25 września w powiecie szczycieńskim wy-

puszczono 820 kuropatw. Tym razem w akcję włączyło się pięć kół łowieckich: KŁ „Jeleń” Szczytno, KŁ „Ryś” Dźwierzuty, KŁ „Sokół” Szczytno, WKŁ „Łoś” Olsztyn i „Żbik” Szczytno. Kuropatwy przyjechały na Mazury z hodowli z Pomorza. Ptaki mają ok. 14 tygodni i jak zapewnia hodowca są w stanie same poradzić sobie w środowisku naturalnym.

Jednak myśliwy wolą dmuchać na zimne. Już dziś zapowiadają, że w okresie zimy będą dokarmiać kuropatwy. Oczywiście jeżeli zajdzie taka potrzeba.

— Wszystko zależy od tego jaką będziemy mieli zimę. Gdy będzie mroźna i śnieżna to będziemy je dokarmiać, bo mogą sobie same nie poradzić — mówi Cyprian Czerwiński, sekretarz WKŁ „Łoś” Olsztyn. — Przygotowaliśmy też dla kuropatw specjalne domki, gdzie będą mogły schronić się przed skrzydlatymi drapieżnikami. Te bowiem są dla nich poważnym zagrożeniem. Podczas jednej z akcji wypuszczania



W akcji wypuszczenia kuropatw uczestniczyli także uczniowie SP w Klonie Fot. Grzegorz Siemieniuk

kuropatw byliśmy świadkami, kiedy jastrząb porwał jednego z wypuszczonego ptaków. Chcemy przecież odnowić populację, a nie dokarmiać drapieżniki — dodaje.

## Lekcja przyrody

Myśliwi z KŁ „Żbik” Szczytno do akcji wypuszczenia kuropatw zaprosili uczniów

Szkoły Podstawowej w Klonie. Koło łowieckie od wielu lat współpracuje z tą placówką. Wcześniej uczniowie mieli okazję uczestniczyć w specjalnych zajęciach dotyczących kuropatwy.

— Taka akcja to nie lada wydarzenia nawet dla nas myśliwych, a co dopiero dla dzieci — mówi Bolesław

Woźniak z KŁ „Żbik” Szczytno. — Dla uczniów była to bardzo niezwykła, pouczająca lekcja przyrody i postanowiliśmy na tę lekcję ich zaprosić. Po ich zachowaniu wiemy, że były to przysłowiowy strzał w dziesiątkę.

Kuropatwy wypuszczono m.in. w okolicach Szczytna, Rozóg, Dźwierzut, Jed-

wabna. Tegoroczna akcja kosztowała ponad 30 tys. zł. Znaczną część tej kwoty, bo 20 tys. zł, stanowiła dotacja z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie. Myśliwi i przyrodnicy już dziś deklarują kontynuowanie akcji w następnym roku. Grzegorz Siemieniuk

## Są wyniki tegorocznego liczenia wielkich drapieżników na Warmii i Mazurach Wilk ma u nas dobre warunki do życia

**Wilk w naszym regionie ma się bardzo dobrze — tak wynika ze sprawozdania jakie sporządzono na podstawie inwentaryzacji wielkich drapieżników, którą odbyła się w naszych lasach w lutym tego roku.**

Inwentaryzację przeprowadzono na terenie Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie i w Białymstoku. Akcją objęto większość województwa warmińsko-mazurskiego. Niestety, tylko na terenie tych nadleśnictw, gdzie zalegała pokrywa śnieżna. Liczenie wilków i rysy polega bowiem na inwentaryzowaniu tropów tych drapieżników, a także innych śladów ich obecności. Według szacunkowych danych, na terenie

województwa żyją obecnie 24 watahy wilków. Najwięcej, bo siedem wilczych rodzin bytuje w Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej, a pięć watah — w Puszczy Piskiej. Jak wynika z danych Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie, liczebność wilków nie zmienia się od 4 lat.

— I oznacza to, że na terenie województwa zwierzęta mają dobre warunki do życia — mówi Adam Geldon z Nadleśnictwa Spychowo, jeden z koordynatorów akcji. — Na inwentaryzowanym obszarze stwierdzono występowanie 96-114 wilków. Ponadto ujawniono siedem tropów rysia — dodaje.

Podczas lutowej akcji zebrało także 71 obserwacji doty-

czących wałęsających się psów w lasach i wiele innych śladów bytowania dużych drapieżników takich jak: ofiary, odchody i inne ślady znakowania terenu, czy krew świadcząca o obecności rui u wilków, którą pobrano do badań genetycznych. W liczeniu drapieżników udział wzięło blisko 350 pracowników Lasów Państwowych oraz przedstawiciele RDOŚ w Olsztynie, Mazurskiego Parku Krajobrazowego, Zespołu Szkół Leśnych w Rucianem-Nidzie oraz studenci Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Akcja była współfinansowana przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie.

Oprac. sem



Liczebność wilków na Warmii i Mazurach nie zmienia się od kilku lat Fot. Marek Truszkowski/Archiwum WFOŚiGW w Olsztynie